

JOHAN ROHDES BOGSAMLING

Af H. P. ROHDE

Stilen er Manden, plejer man at sige, men med fuldt saa god Ret kunde man maaske sige, at Bogsamlingen er Manden. En Bogsamling er altid et Stykke af en Selvbiografi og ofte ikke saa lidt af et Selvportræt. Det kan være oplysende eller afslørende, alt efter Omstændighederne, hvilke Bøger et Menneske har omgivet sig med. Undertiden vil man af Bøgerne kunne drage Slutninger, som ellers ikke havde været mulige, om Ejerens skiftende Interesser, afgørende Oplevelser. Endog den mest upersonlige Bogsamling har sin biografiske Værdi. Hvad det slidte Bind raaber højt om, indrømmer det urørte stiltiende. Hvad Manden ikke var eller ikke undte sig Tid til, ogsaa det er jo Bidrag til hans Karakteristik. Ligesom Skriften paa Papiret eller Rynkerne i Panden er Bøgerne paa Reolen Fingerpeg for den forskende. Saa snart en Bog staar paa sin Hylde i en privat Bogsamling, har den ligesom faaet en anden — maaske større, maaske ringere — Interesse, end der ellers tilkommer den. „Tænk, har han den?“ siger man uvilkaarlig om en eller anden Bog, idet man tænker paa Ejeren mere end paa Bogen. Jo nærmere man har staaet Ejeren, jo bedre man har kendt ham, des stærkere vil denne Fornemmelse overfor hans Bogsamling sikkert være.

Hvor tidligt min Fader for Alvor begyndte at samle paa Bøger, er ikke saa ligetil at sige. Han studerede oprindeligt Medicin, men var fra Begyndelsen levende litterært interesseret. I sine første Studenteraar omgikkes han daglig sin Bysfælle og gamle Skolekammerat Henrik Pontoppidan, med hvem han ofte førte lange litterære Dis-

Fra Johan Rohdes Malerstue ; her som i de øvrige Stuer er Bøgerne opstillet i lave Reoler.

kussioner. Særlig naar J. P. Jacobsen kom paa Tale, gik Bølgerne vistnok højt. Pontoppidan havde som bekendt sine Indvendinger, hvorimod min Fader tog ham i Forsvar.

Det var, som Henrik Pontoppidan skriver i sine Erindringer, et solidt Venskab, der i disse Aar blev grundlagt mellem ham og min Fader. Ikke blot den jyske Oprindelse, som begge var sig stærkt bevidst, knyttede sammen, men maaske navnlig, at de gensidig kunde bestyrke hinanden i at opgive Brødstudiet til Fordel for Kunstnerbanen. Siden vedligeholdtes Forbindelsen, og medens Pontoppidan indrettede sit Hjem med Møbler tegnet af Rohde og hængte hans Billeder og Lithografier paa sine Vægge, havde min Fader paa sin Reol hele Rækken af Pontoppidans Værker, Bind efter Bind forsynet med den næsten staaende Dedikation: „Til Johan Rohde fra hans gamle Ven H. P.“

Det er dog vistnok kun en ringe Del af Bogsamlingen, som stammer fra min Faders Studentertid. Mest bemærkelsesværdigt er uden Tvivl Originalmanuskriptet til et Lejlighedsdigt af H. C. Andersen, som min Fader erhvervede paa hans Dødsboauktion. Det bærer Over-

Til
 Johan Rohde
 fra hans gamle Ven

H.P.

Dedikation fra Henrik Pontoppidan (Minder, 1902).

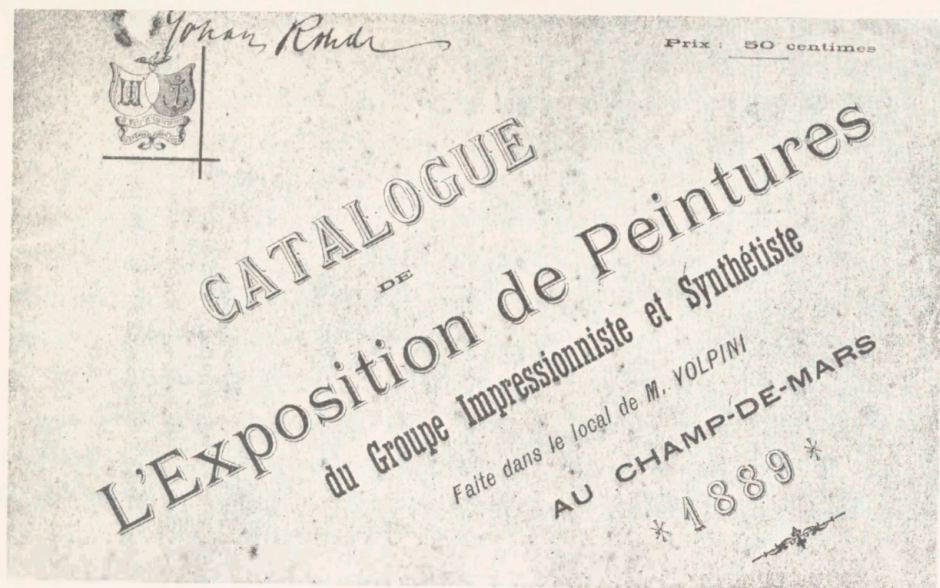
skriften „Kirsten Piil“ og synes efter Indholdet at dømme at være skrevet til et Kunstnerkarneval. Det fylder halvanden Side. Desværre er et andet Manuskript, erhvervet ved samme Lejlighed, gaaet tabt. Jeg mindes at have set det som Dreng og mener, det var et Digt paa fire-fem Vers og med noget med Soldater i første Linje. Jeg har derfor en Mistanke om, at det har været Manuskriptet til „Ved Soldatens Hjemkomst“.

Det lykkedes siden min Fader at samle en nogenlunde fuldstændig Samling af H. C. Andersens Værker i Originaludgave. Vel fattes de store Sjældenheder Ungdomsforsøgene og den første Udgave af Eventyrene i det lille Format, men fra „Fodreisen“ og fremefter forefindes ellers det meste. Exemplarerne er gennemgaaende gode og i samtidige Bind; et enkelt, „Hyldemoer“ fra 1851, har Dedikation til Jonas Collin: „Til Faderen, Vennen, Geheimeraad Collin sön-

ligst Forfatteren.“ Kun Udgaven af Eventyrene fra 1862—63 med Vilh. Pedersens Illustrationer maa indrømmes at være i en miserabel Forfatning. Vi var fire Børn, og vi har øjensynlig alle flaaet i den. Bibliofiler vil formodentlig korse sig, men min Fader mente nu, at Børnene skulde have læst højt af H. C. Andersen i denne Udgave, som derfor for os, som vist for mange andre, blev Indbegrebet af H. C. Andersen.

Min Fader var i det hele taget utrolig til at læse højt for sin Familie. Vinter efter Vinter sad vi om Aftenen omkring Petroleumslampen og levede med i Greven af Monte Christos, Jean Valjeans, David Copperfields og de andre store Romanskikkelsers omtumlede Skæbner. Bogsamlingen fik ikke Lov at staa som en død Kapital. Men der var alligevel noget særligt over H. C. Andersen-Oplæsningen. Der var det, at min Fader med sine egne Øjne havde set H. C. Andersen, det var jo i sig selv eventyrligt. Paa en Dampskibstur havde min Farfar engang peget paa en Sælhundskindskuffert og sagt: „Kan du se den Kuffert, min Dreng, det er den flyvende Kuffert“, og siden havde han vist min Fader Eventyrdigteren, der spadserede paa Dækket.

I Løbet af Firserne uddannede min Fader sig som Maler. I Begyndelsen ved at tegne og male under forskellige danske Maleres Vejledning, senere ved paa Udenlandsrejser at studere fremmed Kunst. Han tilegnede sig efterhaanden et indgaaende Kendskab ikke blot til ældre, men først og fremmest til den nyere og nyeste samtidige, for en Del endnu forkætrede Kunst. I Paris var det ikke „Salonen“, han opsøgte, men de smaa Kunsthandlere og de uofficielle Kunstudstillinger. Han havde sin Gang hos Ambroise Vollard, han stiftede Bekendtskab med Maurice Denis, der forærede ham baade et af sine Malerier og en af de Bøger, han havde illustreret. Det samme var Tilfældet i Holland og Belgien, hvor han ikke nøjedes med at se Rubens og Rembrandt; han fandt, skriver han i en Dagbogsoptegnelse, Amsterdam April 1892, „hos en Kunsthandler det bedste, jeg hidtil har set paa min Rejse af moderne Kunst og vistnok ogsaa noget af det betydeligste, der er gjort i den nyere Tid, nemlig et Par Land-

Katalog til den berømte Udstilling i Cafe Volpini 1889, hvor Symbolismen for første Gang traadte frem som Kunstretning.

skaber af van Gogh, Vincent, en Kunstner, der gjorde et saa stærkt Indtryk paa mig, at jeg har støvet hele Holland igjennem for at finde noget af ham, dog uden Held.“ I England fangedes hans Interesse ikke mindst af den nye engelske Bogkunst, særlig som den udøvedes af Charles Ricketts og Lucien Pissarro.

Man vil af disse Antydninger forstaa, at min Fader, hvis han havde været en velhavende Mand, sandsynligvis havde bragt en omfattende og enestaaende Bogsamling til Veje paa disse Rejser. Men desværre havde han kun lidt tilovers fra Rejseomkostningerne, og det blev kun en forholdsvis beskeden Samling, han kunde hjemføre. Maa- ske er det overhovedet misvisende at tale om Samling eller Samlen af Bøger i denne Forbindelse. Hovedsagen har saa aabenbart været Studiet af Kunsten i dens nye Former, hvadenten Maleri, Grafik eller Bogkunst var Udtryksmidlet, og kunde min Fader blot skaffe sig karakteristiske Prøver paa det nye, har han vistnok forsaavidt betragtet Maalet som naaet. Og naar Rejsen var endt, blev Studie-

materialet forelagt Kammeraterne hjemme. Emil Hannover har i en Afhandling i „Danmarks Malerkunst“ 1902 fortalt herom: „I alle Retninger, mod alle Tider og Lande var de Øjne vendte, der i hine Dage — i Firsernes Slutning og Halvfemsernes Begyndelse — spejdede efter Former, hvori Kunsten havde Muligheder for at fornyes og forædles. Knap nogen anden havde dog i saa Henseende Øjnene med sig som Johan Rohde . . . Hans Kvistværelse i Nyhavn vil gaa over i Historien; thi dér var i en Aarrække Centralstedet for Studiet og Drøftelsen af den mest moderne Kunst. Vel var det ikke meget heraf, som Rohde havde kunnet samle med sine begrænsede Midler; det var et Billede af Gauguin eller Denis, nogle Raderinger af Rops, en Tegning af van Gogh, en Suite Lithografier af Redon, en Studie af Verkade, en Bog af Rysselberghe o. s. v.; men det var nok til at danne Æmner for Samtaler . . .“

Rysselberghe-Bogen er det ikke lykkedes mig at finde i Bogsamlingen, Hannover har muligvis blot nævnt den efter Hukommelsen som en Bog, der kunde have været der. Et Udpluk af de Bøger, der er, vil imidlertid vise, at Symbolismens Epoke bogligt er repræsenteret med typiske Eksempler.

Først Mallarmés Oversættelse af Edgar Poes „Ravnen“ med Manets Illustrationer fra 1874 (Trykkaar 1875). Da Bibliothèque Nationale i 1936 fejrede Halvtredsaaret for Symbolismen med en stor Udstilling, anførte man i Kataloget Udgivelsen 1876 af Mallarmés „L'Après-midi d'un faune“ som det første store Datum i Symbolismens Tilblivelseshistorie. Herimod er intet at indvende udover, at man ligesaagodt kunde være gaaet de to Aar længere tilbage i Tiden og have taget „Le Corbeau“ med. Inden for fransk Bogkunst er dette Værk i al Fald en Milepæl; med sine storslaaede Foliosider rejser det sig som Portalen til Symbolismens forunderlige Verden. Et Eksempel af „Le Corbeau“, der kun blev trykt i et begrænset Oplag, er sjældent paa vore Breddegrader; indtil for ganske nylig var dette vist det eneste her i Landet; men siden har ogsaa Kobberstiksamlingen erhvervet et. Eksemplaret er signeret af Manet og Mallarmé.

Den Bog, min Fader som nævnt fik forærende af Maurice Denis,

var dennes Debutbog som Illustrator, André Gide: „Le voyage d'Urien“ fra 1893, ogsaa den trykt i et begrænset Oplag og ogsaa den et betydningsfuldt Værk indenfor Epoken. Rent bortset fra dens litterære og kunstneriske Værdi betegnede den illustrationsteknisk et Fremstød for Lithografien, som siden Romantikens Tid havde været fortrængt af Træsnittet.

Af Huysmans, der, betydelig baade som Digter og Kunstkritiker, var en af min Faders Yndlingsforfattere, findes det meste af, hvad han har skrevet, og gennemgaaende i Originaludgaver. Remy de Gourmont, Bevægelsens St. Beuve, som han er blevet kaldt, figurerer med et enkelt Værk: „Le Latin mystique“ fra 1892 (Oplag: 220 Eksemplarer). Foruden Aargange af Tidsskrifterne „L'Image“ og „L'Ymagier“ er ikke det mindst interessante en Række Udstillingskataloger, smaa og beskedne i Format og Udstyr, men med Navne, som senere har vundet Berømmelse. I et Katalog til en Udstilling af „Peintres impressionistes og symbolistes“ studser man som Dansk ved Side om Side med Folk som Toulouse-Lautrec, Vuillard og van Gogh at finde en Række Arbejder af ingen anden end — Willumsen.

Et ægte Barn af sin Tid er et Eksempel af „Cours de danse fin de siècle“, en Fremstilling i Tekst og Billeder af Cancanpigernes Danseøvelser. Det er trykt paa Velin med Illustrationer — dels farvelagte Vignetter og Initialer, dels indsatte Originalraderinger — af Louis Legrand i et Oplag begrænset til 350 Eksemplarer. Bindet, af Anker Kyster, er tilsvarende fin de siècle: Permen betrukket med svært, storblomstret Silke, hvor Gult, Grønt og Rosa er Dominanter, Ryggen udsøgt Pergament, Forsatspapiret marmorert i Graat og Rosa, øverste Snit forgyldt, iøvrig ubeskaaret. Selv des Esseintes, den forfinede Hovedperson i Huysmans' „À rebours“, kunde tænkes at have fundet denne Bog værdig til Optagelse i sin Bogsamling.

Af den engelske Bogkunst maa først og fremmest nævnes et, omend sørgelig nok ukomplet, Eksempel af Rickett's statelige Tidsskrift „The Dial“. Endvidere en Række Børnebøger af de tre store engelske Illustratører fra Halvfjerdserne og Firserne: Walter Crane, Randolph Caldecott og Kate Greenaway. Små Mesterværker af Bog-

kunst er to Bøger udgaaet fra „The Eragny Press“, hvor Lucien Pissarro — Malerens Søn — var sin egen Illustrator, Træskærer og Trykker. Det er Pressens to første Bøger: „The Queen of the Fishes“ fra 1894 og „The Book of Ruth and the Book of Esther“ fra 1896. Særlig udsøgt er „The Queen of the Fishes“. Den er trykt — i 150 Eksemplarer — paa ubeskaaret Japan-Papir og kun paa Papirets ene Side, Teksten er ikke sat med Typer, men reproducet fotomekanisk efter Haandskrift, Illustrationerne er Træsnit, hvoraf nogle i flere Farver. Min Faders Eksemplar udmærker sig desuden ved at være i et bøjeligt, grønt Helskindsbind, hvilket viser, at der er subskriberet paa det i Forvejen, idet de efter Udgivelsen solgte Eksemplarer „kun“ var indbundet i Vellum.

Det var indholdsrige Aar for min Fader, disse Aar omkring 1890, ikke blot intense Studieaar, men handlingsmættede Aar, hvor han ved Siden af sit Arbejde som udøvende Kunstner gjorde en kraftig Indsats for at forbedre Kaarene for den unge Kunst. Kampen blev taget op med Akademiet, der, som det let gaar med Akademier, efterhaanden var blevet en Hemsko for Udviklingen, og den blev vundet ved Dannelsen først af de frie Skoler og nogle Aar senere af „Den frie Udstilling“. Min Fader kom under disse Forhold i Berøring med en voksende Kreds, særlig naturligvis af Kunstnere, Kunstsribenter og kunstinteresserede. En omfattende efterladt Korrespondance vidner om de mange ikke blot danske, men ogsaa norske og svenske Ven-skabsforbindelser, han knyttede. Blandt Skandinaverne var Nordmændene i Flertal. Af norske Malere kan eksempelvis nævnes Edvard Munch, Gerhard Munthe og Thorvald Erichsen, af svenske Gustaf Wolmar, der jo var en trofast Gæst paa Den frie Udstilling. Og Bog-samlingen træder her supplerende til. Baade norske, svenske og danske Kunstsribenter har sendt min Fader af deres Bøger. Fra Sverige kan nævnes Carl Laurin, fra Norge Andreas Aubert; af den sidstnævnte forefindes saaledes omtrent hans samlede Produktion i Dedikations-eksemplarer.

Emil Hannover, den varmhjertede Pennefører for de frie Udstil-lere og en af min Faders nærmeste Venner, er blandt de danske

Kunstsribenter den, der mest vedholdende har sendt min Fader sine Værker. De er der saa at sige alle, lige fra Særtryk af Tidsskrift-artikler — som f. Eks. det kun i 10 Eksemplarer trykte, af Bogvenner kendte „Bidrag til Belysning af Nutidsbibliofiliens Morgendæmring i Danmark“ — og til de svære Kunstnermonografier. Deres efterladte Korrespondance, som er meget stor, røber, at Hannover altid nogenlunde sikkert kunde regne med til Gengæld at modtage ikke en blot og bar Tak for, men en indgaaende Recension af det tilsendte. Det gjaldt for øvrigt ikke blot Hannover. Min Fader mente i det hele taget, det forpligtede at modtage et nyt Værk fra en Forfatter. „Ja disse Ord — hedder det i Konceptet til et saadant Brev — kommer jo lidt post festum, vil De vel sige. Men naar jeg engang imellem faar sendt en Bog fra en god Ven, plejer jeg gjerne efter en foreløbig Tak at komme tilbage til den igjen. Saa kan Vennen dog i hvert Fald se, at jeg har læst Bogen med en Smule Opmærksomhed og ikke bare sat den paa Reolen ...“

Ogsaa Karl Madsen sendte undertiden, hvad han skrev, dog kun to Gange med Dedikation, og begge Gange drejede det sig om Særtryk af Artikler fra hans senere Aar med spansk Emne. Der laa heri øjensynlig ikke blot en Hentydning til min Faders gamle Kærlighed til Spanien, men ogsaa en venskabelig Genkaldelse af svundne Dage. Da Karl Madsen i 1888 redigerede „Kunstbladet“, modtog han fra min Fader, der lige var vendt hjem fra en Rejse i Spanien, en begejstret Artikel om Greco. Artiklen vakte en Del Opsigt og er vistnok det første Forsøg paa Prent — ikke blot i Danmark — paa at drage Greco frem af Forglemmelsen, efter at han i Aarhundreder havde staaet i Skygge af sine lettere tilgængelige, mere umiddelbart indtagende Landsmænd. En Artikel, min Fader skulde have skrevet om Goya, blev derimod ikke til noget, da „Kunstbladet“ kort efter gik ind. Man trøstede sig over det udmærkede Tidsskrifts bratte Endeligt ved en lille Festlighed, hvortil Karl Madsen skrev en Sang, der i hans egen Haandskrift findes indlagt i min Faders Eksemplar af „Kunstbladet“. Som Prøve paa en mindre kendt Side af Karl Madsens Forfatterskab hidsættes et enkelt Vers:

„Nu er med dette Blad det forbi
 Her ej de Lærde mere
 kævles ; fra P. Johansen faar vi
 Slet ingen Forslag flere.
 Godt var det sidste Nummer det sendte,
 med en „Cul de lampe“ af Clausen det endte.
 Hvad Rohde skrev
 beundret blev,
 Men hans Goya faar vi aldrig.“

Der vilde mangle noget væsenligt i Billedet af min Faders Bogsamling, hvis ikke hans Ven, H. Chr. Christensens Bøger blev omtalt. H. Chr. Christensen var en Kunstven af de sjældne, som ganske uden Skæven til spekulative Hensyn købte Kunst for at støtte Kunstnerne. Udrustet med udmærket Kunstforstand og, i al Fald til en Begyndelse, ret formuende kunde han danne sig en Samling af meget af det bedste af sin Tids Kunst. Men, hvad han ikke skænkede bort, solgte han efterhaanden det meste af udelukkende for stadig at være i Stand til at hjælpe Kunstnere, som trængte. Sit store „Kjendskab til enkelte Maleres Arbejder samlede han i sine ældre Aar som fuldstændige Fortegnelser i nogle smaa Bøger, han lod trykke for egen Regning i ret faa Eksemplarer, Bøger, der ved deres Paalidelighed og Udførlighed er lige saa søgte af Samlere, der har Brug for dem, som de ved deres hele fornemme Tilsnit og Sjældenhed er efterstræbte af Bibliophiler.“

Er det fremhævet, hvad min Faders Samling af Kunstlitteratur rummer, bør det maaske lige antydes, hvad den savner. Naar bortses fra de kunsthistoriske Bøger, som hans Venner udgav, og enkelte større Haandbøger, er det paafaldende, hvor relativ fattig den er paa kunsthistorisk Litteratur af Mænd af Faget. Min Faders Syn paa Kunst og Interesse for Kunst var jo i første Række Malerens, ikke Kunsthistorikerens. Den bedste Kunsthistorie — og den, man ogsaa finder en Del af i hans Bogsamling — var efter hans Mening Kunstneres Dagbøger, Kunstneres Udtalelser om Kunst, Kunstneres Bøger om Kunst. Skulde han anbefale en Bog f. Eks. om hollandsk Kunst,

FORTEGNELSE OVER
MALERIER OG STUDIER AF
VALDEMAR IRMINGER
I HALVTREDSINSTYVE AAR

KØBENHAVN
MCMXVII

Som Forfatterangivelse nøjedes H. C. Christensen med det af Bindsbøll
tegnede Monogram.

vidste han ingen bedre end den franske Maler Fromentins „Les maîtres d'autrefois“. „De maa ikke foragte den for dens Lidenhed — skriver han til en Ven — det er en lille *klassisk* Bog. Fromentin siger paa de faa og smaa Sider noget af det klogeste, der er sagt om hollandsk Kunst.“

Som en særlig Enklave blandt Kunstbøgerne kan man opfatte en lille udsøgt Samling Bøger om Italien, der belyser dette Land saavel kunstnerisk som historisk og kulturelt i videre Forstand. Italien har jo alle Dage været et forjættet Land for Nordboerne og i særlig Grad for nordiske Kunstnere. Det var det ogsaa for min Fader, men i Begyndelsen dog paa en egen Maade. Hans mange Rejser i Slutningen af Firserne og Begyndelsen af Halvfemserne synes ligefrem med Flid at være lagt udenom Italien. De gik til Tyskland, til Holland, Belgien, Frankrig, England og det afsides Spanien, men ikke til Italien. Hvorfor egentlig? Svaret kan læses ud af et Brev skrevet Nytaarsdag 1889 til Kunstnerparret Slott-Møller, der netop var kommet til Rom for første Gang: „Ja, naturligvis kan jeg forstaa, at De har Lyst til at se Rom, og De behøver ikke at forsvare Deres Besøg . . . al den Kunst, som man saa paa og glædede sig over i sine yngste Dage, var jo romersk — det var jo ikke blot Paven og Peterskirken, nej, den allerusleste Gjenstand skulde være fra Rom for at faa Kurs, en stakkels Barber eller et sølle Æsel, alt var det romersk — og saa Bergsøe's Rom. Er der nogen Bog, som i Deres Barneaar har grebet Dem mere end „Piazza“, hvormange Kunstnerspirer tror De ikke den har skabt? Hvor mange elendige Malerier har ikke den paa sin Samvittighed. — Men netop paa Grund af alt dette har jeg en stor Frygt for at komme til Rom samtidig med en vis Længsel; jeg er nemlig saa overbevist om, at jeg vil føle mig forfærdelig skuffet, jeg vil paa engang blive saa desillusioneret som vel noget Steds i Verden, og derfor kan det godt tænkes, hvis den Lykke atter skulde falde i min Lod at tage Randslen paa Nakken, at jeg, som De siger, atter „svinker“ uden om „Centrum“ og gaar til Holland eller Spanien . . .“ Den næste Rejse, der blev foretaget allerede samme Aar, *gik* uden

om, og da i 1892 Kursen endelig for første Gang sattes mod Italien, blev der stoppet op i smaa, af Turismen lidet kendte norditalienske Byer. Først i 1896 naaedes Rom — og det blev ingen Skuffelse.

Naar min Fader saa forholdsvis sent lod sig indrullere blandt danske Romafarere, skyldtes det i al Fald ikke Mangel paa Sans for den klassiske Kultur og Roms store Fortid. Det allerede citerede Brev til Ægteparret Slott-Møller er ogsaa i den Henseende oplysende: „Jeg har . . . i Tanken tilbragt den meste Tid i Rom. I de 8 Aar, jeg gik i Latinskolen, var jeg der saa godt som altid. Jeg har draget mangan en Nat til Kapitol snart som romersk Imperator med Lictorerne foran mig, snart som en „ædel“ bagbunden Galler, jeg har kigget ned i Roms allerækleste Fængsel, hvor Katilina led sin Straf og Jugurtha vansmægtede; sallig Sallust har skildret mig det saa levende, at jeg endnu ser hele Sceneriet lyslevende for mig; og til andre Tider — i lysere Stemninger har jeg drukket Falerner sammen med Horats, efter at vi var blevne barberet hos Barberen henne paa Torvet, som under Ragningen fortalte os Roms sidste Skandalehistorier og nævnedes os Navnene paa dem, der gik forbi. —“

Længere hen i Brevet fremhæves Betydningen af, naar man er i Rom, at læse de klassiske Forfattere: „ . . . Jeg tvivler ikke paa, at „Konen“ er boglærd trods nogen Magister, men mon „Manden“ ikke kunde trænge til en lille Omgang. Ikke just at han skal sidde og læse Ciceros Taler eller Livius' kjedelige Historie; men der er saa meget andet, som det vilde være paa sin Plads at opfriske dernede i de rette Omgivelser, og jeg tror ikke, at den Tid vil være spildt. En Forfatter, som Manden sikkert vil have stor Fornøjelse og Nytte af at læse i Rom, er Suetonius, selvom han ikke hører til Guldalderens Skribenter; De faar den for en Franc i en nem lille fransk Oversættelse (*Bibliothèque choisie des chefs d'œuvres français et étrangers. Suétone: Rome galante sous les douze Césars. E. Dentu, libraire-éditeur*). Horats' Oder vil han vist ogsaa have Fornøjelse af og meget andet af samme Slags. 1. Mosebog er ganske vist meget indholdsrig, men den er lidt ensidig. Et Par græske Tragedier engang imellem vilde navnlig ikke være afvejen . . .“

Det er ikke, fordi der er store Sjældenheder blandt min Faders Klassikerudgaver, det er et rent og skært Brugsbibliotek, som uden at være ret stort dog omfatter Hovedforfatterne indenfor den græske og romerske Litteratur i danske, tyske eller franske Oversættelser (Engelsk læste min Fader nødigt). Der laa næsten altid et af disse Bind paa min Faders Sengebord.

Med al Interessen for gammelt og nyt i Udlandets Kunst og Litteratur, med Begejstringen for Italien og Antiken var og blev dog min Fader nøje knyttet til den hjemlige Kulturarv. Skønt man ikke kunde beskylde ham for at være tynget af Dogmatik, hverken i sin Kunst eller i sin Kunstkritik, var Betydningen af Troskaben mod, Erkendelsen af den nationale Egenart alligevel en Grundsætning, han maatte siges at vedkende sig. En ret skrap Artikel om den norske Maler Fritz Thaulow (Kunstbladet 1910, S. 375), der i min Faders Øjne var faldet som et Offer for udvendig Internationalisme, indledes som følger:

„I er saa intime hernede,“ bemærkede han engang i en Samtale med en dansk Kunstner, „saa intime, at en ikke faar Lov at male en liten Rendesten, naar ens Faders Hus ikke har spejlet sig i den.“ — Hvortil der senere i Artiklen svares: „Med sit overfladiske Øje saa han ikke, at netop den franske Kunst, den bedste franske Kunst dyrkede den *fædrene Rendesten*, at det netop var Intimiteten, der gjorde Malerne fra Barbizon og deres Efterkommere i tredje og fjerde Led til de gode Kunstnere.“

Det er maaske ogsaa først eller især, naar det gælder den fædrene Rendesten, at min Faders Egenskaber som Bogsamler kommer rigtig til Udfoldelse. Fra Holberg og til og med Goldschmidt er den danske Litteratur samlet med al den bibliofile Omhu og Kyndighed, man kan ønske sig. Ganske vist har det ogsaa her til Tider skortet paa de fornødne Midler, saaledes at man blandt visse Forfattere som f. Eks. Holberg og H. C. Andersen savner enkelte af de helt store Sjældenheder, men paa den anden Side tilhørte min Fader jo den lykkelige Generation af Bogsamlere fra før første Verdenskrig, som endnu kun

i ringe Grad havde Rigmandsbibliofilien at konkurrere med. Det var dengang i Aarene fra ca. 1890 til ca. 1914 endnu hovedsagelig en lille Kreds af intellektuelle, som dyrkede Bibliofilien, og det var endnu muligt at erhverve sig Førsteudgaver af Wessel, Ewald, Blicher eller H. C. Andersen for en overkommelig Penge. Man var klar over den fælles Interesse i, at Prisen ikke blev skruet op til det urimelige, og man traf sine Forholdsregler. Min Fader har fortalt, hvorledes han og Karl Madsen eller Hannover, naar de havde været til Eftersyn før en Bogauktion, mødtes for at drøfte deres respektive Ønsker og paa Forhaand ved gensidige Indrømmelser delte Interessesfærerne mellem sig. Var der ikke destomindre en Bog, som ingen af Parterne kunde bekvemme sig til at afstaa, skrev de hver for sig deres Limit op, hvorefter den, hvis Limit var højest, fik Budet. Paa den Maade blev mange Penge sparet.

En mere indgaaende Gennemgang af Samlingen af dansk Skønlitteratur vilde let blive baade vidtløftig og ensformig. Her skal blot siges lidt om, hvad den rummer af nogle af Hovedforfatterne.

Af Holberg findes bl. a. „Peder Paars“ i den første samlede Udgave, den saakaldte „tredie Edition“, fra 1720; Komediene i det ganske vist ikke saa sjældne tredje Høpffnerske Eftertryk, men til Gengæld i to Eksemplarer, hvoraf det ene i smukke Spejlbind af Anker Kyster, det andet uindbundet og uopskaaret med de oprindelige brune Omslag; „Niels Klim“ saavel i den første Udgave paa Latin som i den første tyske Udgave; Epistlerne i Originaludgaven fra 1748—54. Endvidere „Don Ranudo“ i Mengels Tryk fra 1745, den første Udgave af alle Komediene, der paa Titelbladet bærer Holbergs Navn. Af senere Udgaver kan nævnes de illustrerede af „Peder Paars“ fra 1772 og af „Niels Klim“ fra 1789. Eksemplaret af „Peder Paars“ fra 1772 har gennemgaaet forskellige Omskiftelser, idet det har været Børnebog i min Faders Slægt. Bogen skal have været temmelig medtaget, da min Fader omsider fik den, men senere hen, da han var blevet indviet i Bibliofilens Hemmeligheder, skilte han den ad og vaskede den Blad for Blad, hvorefter den blev over-

givet Kyster til Indbinding. Nu er det kun lidt spredt Kolorering af nogle af Billederne, der minder om de overstandne Trængsler.

Mens Holberg-Samlingen har sine Lakuner, er baade Ewald, Wessel og Oehlenschläger usædvanlig fyldigt repræsenteret. Af Ewald kan fremhæves et smukt Eksempplar i samtidigt Bind af Samtlige Skrifter og den sjældne Udgave af „Fiskerne“ fra 1780, der mærkelig nok kun indeholder sidste Vers af „Kong Christian“. Wessel-Samlingen glimrer med et overordentlig smukt Eksempplar af „Kierlighed uden Strømper“ i samtidigt Helbind med forgyldt Bort; et Bind af „Votre Serviteur otiosis“ fra 1784 har alle Numrene, paa nær Nr. 1, i første Oplag.

Oehlenschläger er repræsenteret ikke blot med Originaludgaver af alle sine Værker i Bogform, vistnok kun med Undtagelse af Tragedien „Tordenskjold“, men tillige med en stor Del af de mange Smaatryk. Et af de tidligste og vel ogsaa sjældneste er et Nummer af „Kjøbenhavnske lærde Efterretninger for 1801“, som bl. a. indeholder følgende Meddelelse fra en vis studiosus juris ved Navn Adam Øhlenschläger: „Paa Fr. Brummers Forlag agter jeg med det første at udgive et Bind Smaadigte, saa snart et tilstrækkeligt Antal Subskribentere have tegnet sig. Meer end det halve af hvad denne Samling vil komme til at indeholde, har ikke været trykt før; det halve af det forhen trykte har staaet i et Skrift som kun har havt faa Læsere. For Bogens Smukhed har Forlæggeren lovet at sørge. Den bliver paa Skrivpapir med didotske Typer, og kommer omtrent til at udgjøre 14 til 16 Ark.“ Det er Subskriptionsindbydelsen til, hvad der godt et Aar senere skulde blive „Digte“ af 1803. At Henrik Steffens da havde kasseret næsten det hele og Oehlenschläger skrevet en helt ny Digt-samling, fik Forlæggeren ikke noget at vide om.

Ingen dansk Forfatter har min Fader dog samlet med større Iver og Ihærdighed end Blicher. Her var Lokalpatriotismen uden Tvivl med i Spillet. Som bekendt er de fleste af Blichers Bøger trykt i min Faders Fødeby Randers hos J. M. Elmenhoff, med hvem der desuden bestod den Tilknytning, at hans Sønneson Otto Elmenhoff — senere Redaktør af Randers Amtsavis — var Skolekammerat af min Fader

og hans gode Ven. Men Fuldstændighed er altid — som andre Idealer — vanskelig at naa, og det nagede min Fader lidt, at han aldrig kom i Besiddelse af den sjældneste af alle Blichers selvstændigt trykte

Kjære Mr. Johan Rohde!
 En hjertelig Tante for
 deres sørgelige Dødsbilleder.
 Hermed lidt fra samme
 Kvant. Venlig Hilsen
 Jule 18/1, 1929. deres sørgelige
 Jeppe Aakjær.

Jeppe Aakjær: I Oplysningens Tjeneste, 1924, med Dedikation.

Værker: „Stormnatten“. Ellers mangler kun Blichers Oversættelse af Oliver Goldsmiths „The vicar of Wakefield“, men jeg har en Anelse om, at den har været i Samlingen, men er blevet bortrevet af et af de to Uhyrer, som lurar paa enhver Bogsamling: Flytning og Udlaan. Om Eksemplarerne blot saa meget, at „Trækfuglene“ findes i ubeskaaret Stand med „Skæg“ og „E Bindstouw“ med det eftertragtede blaa Omslag. De af Udgaverne, der ikke er i samtidigt Bind, er indbundet af Kyster.

Det rygtedes efterhaanden, at min Fader havde en ret enestaende

Blichersamling. I 1918 modtog han saaledes fra Jenle pr. Jebjærg et Brev, hvori det hedder: „Under en Brevveksling med Direktør Mario Krohn gjør han mig opmærksom paa, at De, Hr. Rohde, er i Besiddelse af „den største mig bekendte Samling af Blicher-Tryk“ — og der følger en Forespørgsel i Anledning af den Udgivelse af Blichers Værker, som Jeppe Aakjær paa dette Tidspunkt havde under Forberedelse.

Som god Jyde var min Fader en varm Beundrer af Jeppe Aakjær, af hvem han dog kun havde købt „Rugens Sange“. Da han i Anledning af en Fødselsdag havde sendt Aakjær et af sine Lithografier med jydsk Motiv, fik han som Tak det afbildede Eksemplar af „I Oplysningens Tjeneste“.

Af Thøger Larsen kan fremhæves Thøger Underbjergs „Vilde Roser“ og de smaa Udgaver af „Dagene“ og „Jord“, mens Johs. V. Jensen, skønt jysk, kun er repræsenteret med nogle faa Bind, hvoriblandt dog „Kongens Fald“ i Originaludgave med Omslag.

Det er i det hele umiskendeligt, at min Fader med Hensyn til Forfatterne fra det moderne Gennembrud og fremefter har maattet begrænse sig. Bortset fra Pontoppidan-Samlingen, som er omtalt, og J. P. Jacobsen, der jo er overkommelig, og hvis faa Bøger i Originaludgave staar indbundet i smukke Kysterbind, er kun Johannes Jørgensen tilstede med det meste af sin Produktion. Han var en Ven af min Fader fra Halvfemsernes Dage og sendte ham mange af sine Bøger, men da han under sin Udlændighed lod Forlaget ekspedere dem, er de paa en enkelt nær uden Dedikation.

Endnu en Vennesamling maa omtales. Det er en vistnok noget nær fuldstændig Samling af den historiske og politiske Skribent Erik Henrichsens Afhandlinger i Særtryk eller Bogform. De er næsten alle ledsaget af Dedikationer, men Dedikationer, som vel at mærke glimter af Vid og Lune; Erik Henrichsen hørte ikke til det Flertal af Skribenter, som nøjes med en fast Formel. Ofte hentydes der drilsk til Vennens eller selvironisk til Forfatterens eget Forhold til Emnet,

som aabenbart er blevet diskuteret mellem dem; snart strækker Dedikationen sig over flere Linjer, snart hedder det blot: „Til den Rohdeske Samling“, som undertiden yderligere afkortes: „Til Samlingen“. Men for Resten er det vist en Udfordring til Læsernes Taalmodighed at beskæftige sig udførligt med Dedikationseksemplarer fra Erik Henrichsen. Hvem, i det mindste af de yngre, forbinder overhovedet noget med dette Navn? Som Erik Henrichsen i levende Live kun var skattet af en lille Kreds, er han idag næsten glemt. Og det uagtet hans „Mændene fra 48“, „Mændene fra Forfatningskampen“ og den lille Monografi om Hørup hævder sig som noget af det betydeligste indenfor vor levnedsskildrende Litteratur.

„Paa ethvert Bibliothek finder man en lille, fint trykt, elegant udstyret Duodez-Bog fra 1797 uden Forfatternavn, men med Titlen „Herzensergiessungen eines kunstliebenden Klosterbruders“; den har et sværmerisk Hoved af Rafael til Vignet, en Tegning, paa hvilken han med sine store Øjne, sine yppige Læber og sin slanke Hals ser ud som en aandfuld og kristeligt exalteret Venusdyrker, der vil dø af Brystsye. Under Billedet staar ikke Rafael simpelthen, men „Der göttliche Raphael“; det er Romantikens Rafael. Denne lille, pyntelige Bog, den er ligesom Romantikens og det romantiske Vævs allerførste Celle . . .“

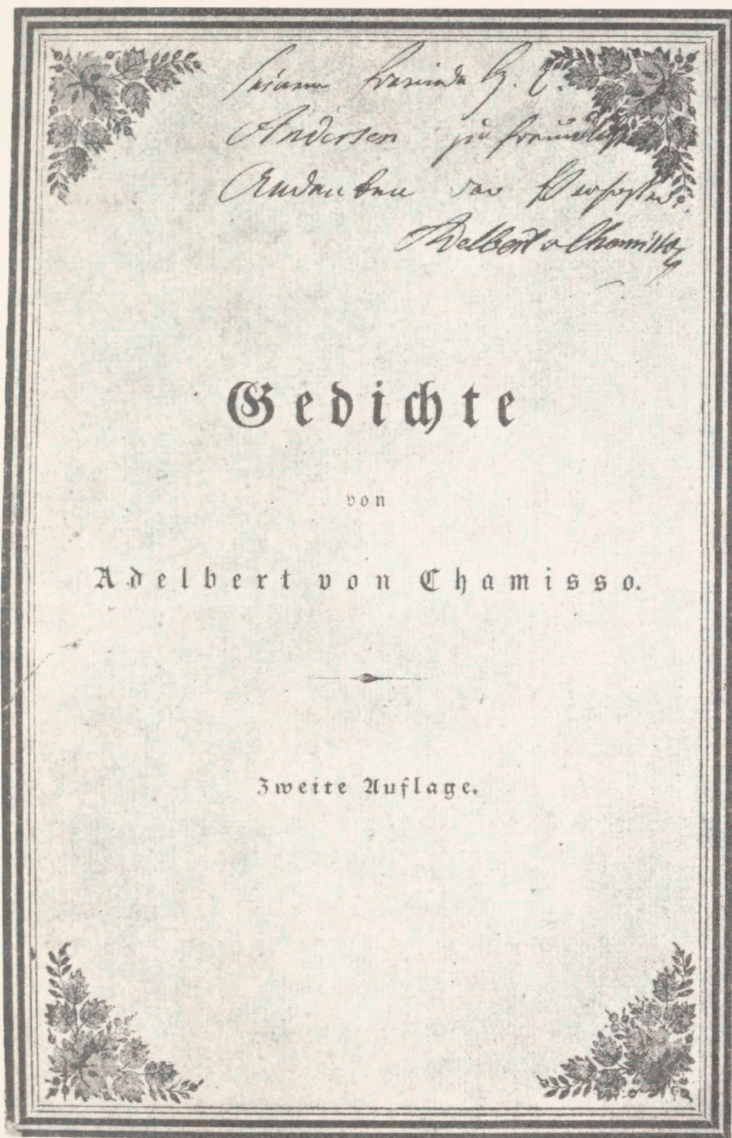
Citatet er, som man maaske allerede har gættet, hentet fra Georg Brandes' „Den romantiske Skole i Tyskland“. „Paa ethvert Bibliothek“ er nok at tage Munden for fuld, slet saa almindelig er Bogen heller ikke, men nydelig er den, baade i det indre og det ydre, og min Fader ejede den i et nydeligt Eksempplar. Jeg tror, min Fader første Gang har læst om Wackenroders Bog i Brandes' „Hovedstrømninger“, ligesom jeg godt kunde tænke mig, at han netop ved at læse „Den romantiske Skole“ har faaet Lyst til at dyrke de tyske Romantikere — baade som Læser og Samler. Han kom i al Fald til at holde af den tyske Litteratur fra denne fjerne, idylliske Tid, hvor Tyskerne havde andet i Hovedet end at ville være Herrefolk, og af Digterne fra Wackenroder til Heine samlede han sig gennem Aarene en smuk

Række Originaludgaver. Hoffmann og Heine var Favoritterne, som han ejede i en hertillands sjælden Fuldstændighed.

Af Hoffmann findes saaledes bl. a. de første Udgaver af „Kater Murr“ og „Klein Zaches, genannt Zinnober“ med de morsomme Omslag, Hoffmann selv tegnede; af Heine mangler hverken „Gedichte“ fra 1822, „Tragödien“ fra 1823 eller „Buch der Lieder“ fra 1827. Jean Paul er ret fyldigt repræsenteret, skønt det ikke skal skjules, at min Fader fandt ham ulæselig. Han forsøgte gentagne Gange at læse en af hans Bøger til Ende, men, saavidt jeg ved, altid uden Held. Et Eksemplar af Chamissos Digte afgiver et synligt Vidnesbyrd om den nære Forbindelse mellem danske og tyske Romantikere, idet det er forsynet med Dedikation fra Chamisso til H. C. Andersen. Samtidig er det et Eksempel paa, hvordan Bøger kan vandre frem og tilbage mellem Landene; mærkelig nok er det nemlig købt paa Auktion i Tyskland.

De noget ældre tyske Digtere er sparsommere repræsenteret, omend der er gode Samlinger af baade Goethe og Schiller. Et Eksemplar af den smukke Göschen-Udgave af Goethes Skrifter i otte Bind med Kobber af Chodowiecki har sin Historie, som siger lidt om min Faders Maade at samle paa. Eksemplaret er ikke dadelfrit, Bindene er forskellige og ikke lige gode, men de er ogsaa samlet over en Periode af ca. 30 Aar. De første fire Bind fik min Fader vist engang i Halvfemserne, det sidste, mens jeg var Dreng. Jeg husker endnu Begivenheden, da dette Bind blev fundet i et Katalog, velsagtens fra Hiersemann i Leipzig eller Baer i Frankfurt, og Spændingen, indtil Pakken kom. Det er en billig og morsom Maade at samle paa; enkeltvis koster Bindene jo sjældent noget videre, og man har samtidig lidt Følelse af at gøre et beskedent Arbejde i Kulturens Tjeneste ved at føje det skilte sammen, men det lykkelige Resultat opnaas paa den anden Side heller ikke uden Opbud af megen Taalmodighed og ihærdig Læsning af Auktions- og Boghandlerkataloger.

En Anekdote, der knytter sig til en anden af Goethe-Bøgerne, kan tjene til Belysning af min Faders Forhold til Bøgernes Ydre. Den ædle Sport til den smukke Bog at finde det smukke, d. v. s. det

A. Chamisso: Gedichte, 2. Auflage 1834, med følgende Dedikation fra Chamisso til H. C. Andersen: Seinem Freunde H. C. Andersen zu freundlich(em) Andenken von Verfasser, Adalbert v. Chamisso.

efter Bogens Indhold, Ydre og Alder afstemte Bind er jo af ret ny Dato her i Danmark. Da Hannover i 1886 vendte hjem fra Paris ladet med sin Tids højeste bibliofile Viden, forefandt han det danske Bogbinderi hensunket i en Stagnation, hvorom senere Slægter — som han udtrykker sig — vanskelig gør sig noget Begreb. Maroquin var „endnu et ukendt Materiale i København“, de gamle Bogbindere „brummede“, naar han forlangte „øverste Snit forgyldt, men Snittene iøvrig ubeskaarne paa en Bog af haandgjort Papir“, eller naar han ønskede „Ryggen af et Omslag indheftet bagerst i en Bog (den Gang sidste Bibliofilmode i Frankrig)“. Der forestod et Arbejde med at opdrage Bogbindere og for den Sags Skyld ogsaa Bogsamlere til de nye Krav. Et Samarbejde blev optaget mellem Bogbindere og Kunstnere for at højne Bogbinderiet herhjemme, og ogsaa min Fader var med i Bevægelsen. Der forekommer ganske vist ikke Bogbind, han selv har tegnet, i hans Bogsamling, men derimod adskillige Bind, som vidner om Bestræbelsen for at skabe Harmoni mellem det Indre og det Ydre. Ganske særlig Omhu er der anvendt paa et Bind om den første Udgave af Goethes „Hermann und Dorothea“, Taschenbuch-udgaven fra 1798. Efter lange Overvejelser og grundig Drøftelse med Bogbinderen, Anker Kyster, blev den lille Bog indbundet i et graciøst, blaat Helsilkebind med Forgyldning. Til Beskyttelse blev føjet en Kasse betrukket med marmoreret Papir i tilsvarende Farve og med buede Indskæringer ved Ryggen, der lettede Bogens Udtagning. Min Fader var yderst tilfreds med Resultatet og glædede sig til at forevise det for Hannover. Men det blev en Skuffelse. Hannover rynkede Brynene og erklærede, at den blaa Silke ikke forekom ham at stemme med Tidens eller Goethes Smag. Skuffelsen blev imidlertid ikke af lang Varighed. Kort Tid efter stødte min Moder i en Goethe-Korrespondance paa et Brev, der indeholdt en Tak til Goethe for en tilsendt Bog og specielt fremhævede det smukke blaa Silkebind. Stillet overfor dette argumentum ad hominem godkendte Hannover med et Smil Indbindingen.

Anker Kyster, Mesteren for det omstridte Bind, præger i det hele taget Samlingens Nyindbindinger. Kyster var den, for hvem min

Bind af Anker Kyster til Ambrosius Stubs „Arier“
fra 1771.

Indersiden af et Skitsebogsbind med Udkast til Exlibris.

Fader hyppigst tegnede Bogbind, og Honoraret bestod gerne i, at Kyster bandt min Faders Bøger ind. I Aarenes Løb blev det til et anseligt Antal. Det er især Originaludgaverne af de danske Digtere fra Holberg og frem til Blicher, Kyster har indbundet, og der er her rig Lejlighed til at studere, hvor mesterligt han forstod at træffe de skiftende Tiders skiftende Stil — og hvilket Skatkammer af Stempler og Materialer, han havde at øse af. Undertiden leverede min Fader dog Materialerne selv. Mange af Papirbindene er bundet ind i Papir, han havde købt i Italien. Rundt omkring i Samlingen vil man ogsaa finde Eksempler paa gamle italienske Pergamentbind

om nyere Bøger. De er købt løse for nogle Centimer hos Smaahandlende i Rom og har fundet Anvendelse, naar der lejlighedsvis var Bøger, som egnede sig. I enkelte Tilfælde har min Fader fremstillet det benyttede Klistermarmor. De nye Bind, som Kyster ikke har indbundet, er næsten alle indbundet af den dygtige Bogbinder Carl Lund fra Christianshavn, hvem min Fader i Tyverne kom i Forbindelse med gennem „Kunst for Varer“.

Man kunde have ventet, at en ivrig Bogsamler som min Fader, der samtidig virkede som dekorativ Kunstner, havde tegnet sig et Exlibris. Han tegnede et Par Gange Exlibris til andre, men kunde ikke bestemme sig for et til sine egne Bøger, skønt han tegnede adskillige Udkast. Rundt om i hans Skitsebøger mellem alle mulige andre Ting dukker disse Udkast op. De her afbildede er kradset ned paa det indvendige af et Skitsebogsbind. De er dels rent dekorative, dels symboliserende. Et Par af dem arbejder, som man ser, med Spaden som Motiv. Symbolet var vel træffende nok, men min Fader har rimeligvis fundet det for ubeskedent. Han nøjedes til Slut med simpelthen at skrive sit Navn i alle sine Bøger.

SUMMARY

Starting from the well-known saying, *le style c'est l'homme*, the author argues that a library too is a safe guide to the mind of its owner. The proposition is certainly true of JOHAN ROHDE (1856-1935), the painter, etcher and decorative artist, who took a great interest in literature already as a young man. As a student he was very friendly with the Danish author Henrik Pontoppidan. They had been to school together and remained friends for life, and Pontoppidan sent Rohde all his books. As early as 1876 Rohde bought from the sale of Hans Andersen an autograph poem by that author.

In the 80's and 90's Rohde went abroad as a painter and a keen student of both old and modern masters. His admiration of El Greco and van Gogh indicates the scope of his mind. He brought back with him specimens of recent French and English book-craft, books illustrated by e.g. Maurice Denis, Charles Ricketts, and Lucien Pissarro. Before long he had become prominent among the young Danish artists, and he gave rise to the foundation of schools independent

of the Royal Academy of Arts, and later on to the well-known Free Exhibition. He had many friends among artists and critics in the Scandinavian countries, his correspondence bears witness to it, and among his books are dedicatory copies from critics like Emil Hannover, Karl Madsen, Carl Laurin, and especially Andreas Aubert.

A selection from the artist's letters illustrates his relations with Italy and with the civilization of classical times.

Rohde's collection of art books was mainly intended for study purposes. His fairly complete library of Danish literature from Holberg to about 1870 was of a more bibliophile character, and at the same time indicates his close affinities with Danish culture especially in Jutland, where he was born. His collection of the Danish poet Steen Blicher was the finest item of the library, and most of Blicher's books happen to be printed at Randers, Rohde's native town.

Possibly under the influence of Georg Brandes' book on the German romantics Rohde had learned to appreciate these authors. From time to time he bought a good many of them in attractive original editions.

About 1890 a movement to the advancement of Danish book-craft was started, and Johan Rohde took part as a designer of book-bindings working mostly with the firm of the famous Copenhagen book-binder Anker Kyster. None of his own designs were represented in his library, but the collection nevertheless testifies to his taste and skill in relating the exterior of a book to its contents, age, and general appearance. Anker Kyster was always his favourite binder.

Johan Rohde designed book-plates for others, but could not decide on one for himself (some of his sketches are illustrated here). At last he simply wrote his name in the books.